

İzbudak, Veled Gelebi,

Müvareze.

Ebu'lkasım el-Amidi den tercüme.

İst. Keşer Mat. 1311 (1893)

61. sayfa.

M. S. Özege, Eski Harflerde Basılmış,
Türkçe Eserler Kataloğu. 3/1284.

22 NISAN 1987

VELET GELEBİ, İZBUDAK 497
- ATASÖZÜ

Atalar sözlü / hazırlayan Velet İzbudak. — İstanbul :
Devlet Basımevi, 1936.

82, 42 p. : facsimile ; 24 cm.

At head of title: T.D.K.

Facsimile of a ms. (no. 3443 in Fatih Kütüphanesi, İstanbul) containing an anonymous collection of Turkish proverbs compiled in 885 A.H., together with a transliteration and translation into modern Turkish.

Ottoman Turkish manuscript (facsimile)

I. İzbudak, Velet, 1869.

PN6505.T8A9

40-24587

neg 2-14404

DLC CLU CxY MIU NNC PPULC FU

dal vivace volume di ricordi *Gharā'ib al-Gharb*, Cairo 1923, ove tra l'altro è un capitolo su Leone Caetani e la sua opera storica (1). Altre edizioni di testi e studi storici e bibliografici del Kurd 'Alī apparvero tra le pubblicazioni dell'Accademia damascena (il *Tārīkh ḥukamā' al-Islām* di al-Baihaqī, il *Mustagād* di Tanūkhī, il *Kitāb al-ashriba* di Ibn Qutaiba, i *Kunūz al-aqdād*, ecc.). L'ultima opera cui egli attendeva, e che la morte ha interrotto, era una serie di medaglioni o profili su grandi arabisti d'Oriente e Occidente, via via pubblicati nella Rivista dell'Accademia, e che l'Autore si proponeva di raccogliere in volume. Tra questi studiosi sono Ignazio Guidi, Leone Caetani, su cui ancor pochi mesi fa egli chiedeva ulteriori notizie a un amico italiano, e Carlo Alfonso Nallino che già alla sua scomparsa Kurd 'Alī aveva degnamente commemorato (2). Ci auguriamo di veder raccolta almeno postuma quest'ultima fatica dell'eminentemente studioso siriano, che così vivamente sentiva il debito di ammirazione e riconoscenza verso la scienza occidentale, e in special modo italiana. Gli orientalisti italiani risentono a lor volta con tristezza la sua perdita, e salutano nella sua memoria una delle più feconde e nobili figure della cultura araba moderna.

F. G.

Gli Stati arabi accettano di partecipare al Congresso sulla civiltà islamica. — Gli Stati arabi hanno deciso di accettare l'invito di partecipare al Congresso sulla civiltà islamica che si terrà negli Stati Uniti d'America in settembre (3). Si apprende intanto che lingue ufficiali del Congresso saranno l'arabo e l'inglese. (*al-Ahrām*, 12 luglio 1953).

M. N.

Morte di Veled Celebi. — Il 4 maggio 1953 morì ad Ankara Veled Çelebi Izbudak (questo è il cognome assunto dopo il 1934).

(1) Lo si può veder ristampato e tradotto in appendice al volumetto di G. GABRIELI, *La Fondazione Caetani per gli studi musulmani*, Roma, Accad. Lincei, 1926.

(2) Nell'*Alif bā* del 25 settembre 1938. Il nuovo profilo del Nallino è nella *Mağalla* dell'Accademia di Damasco, XXVIII (1952), pp. 10-16.

(3) Si veda *Oriente Moderno*, XXIX, 1953, p. 248.

Nato a Konya nel 1869, discendeva da Ğelāl ud-Dīn Rūmī, il grande poeta mistico del secolo VII-XIII, autore del *Maṭnavī-i Ma'navī* e del *Dīvān* in lingua persiana e fondatore della Confraternita dei Mevlevī (4). Dopo aver studiato nella *medrese* di Sulṭān Veled a Konya, andò nel 1889 a completare gli studi a Istanbul e ivi insegnò persiano nel liceo di Galatasaray e nell'Università. Nel 1912 occupò la carica, ereditaria nella sua famiglia, di capo (*postnişin* e *şeyh*) della confraternita dei Mevlevī a Konya e fu destituito nel 1919 dal Sultano. Durante la guerra d'indipendenza in Anatolia sostenne il movimento di riscossa kemalista e dal 1921 fu per sette legislature deputato alla Grande Assemblea Nazionale.

Era studioso di grande valore, ottimo conoscitore di persiano e di arabo e cultore di storia della lingua e della letteratura dei Turchi. Ha lasciato un grande dizionario turco in 12 volumi, depositato presso la fondazione per lo studio della lingua turca (*Türk Dili Kurumu*) fondata da Atatürk, del quale è stata stampata solo l'introduzione: *Türk diline medhal*. Tra le sue opere a stampa sono:

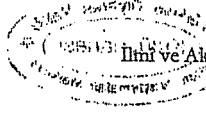
Dīvān-i türki-i Sulṭān Veled (in collaborazione con Mu'allim Kilisli Rif'at), Istanbul, 1925;

al-Idrāk ḥaşiyesi, aggiunta al *Kitāb "al-Idrāk" li lisān al-Atrāk*, Istanbul, 1936 (in collaborazione con Mu'allim Kilisli Rif'at).

Ha curato l'edizione delle *Rubā'iyyāt* di Ğelāl ud-Dīn Rūmī, tradotto in turco il *Maṭnavī* del celebre suo avo, pubblicato una raccolta di proverbi e un testo scolastico per l'insegnamento del persiano. (*Türk Dili*, organo del Türk Dili Kurumu, di Ankara, giugno 1953).

Nel *Vakit* del 6 maggio Nurettin Artam, ricordando la gentilezza e finezza del tratto dello scomparso, le doti di vero «signore» (*çelebi*), i meriti acquistati fin dal tempo del regime ottomano come fautore della lingua e della cultura turca (*türkçü*), l'arguzia della conversazione e il talento poetico, cita un suo *gazel* inedito nel quale, tra il serio e il faceto, commenta il rivolgimento avvenuto in Turchia negli ultimi anni:

(4) Sul quale si veda l'articolo di A. BALSANI, *Il pensiero religioso di Maulānā Ğelāl ad-Dīn Rūmī*, in *Oriente Moderno*, XXXIII, 1953, pp. 180-198.

tasavvuf

İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi

ISSN

1302-3543

İmtiyaz Sahibi
Sâf Yayıncılık Adına
Mehmet Sönmez

Editör
Ethem Cebecioglu

Hakem Kurulu

Mustafa AŞKAR, Ethem CEBECİOĞLU, Mehmet DEMİRCİ, Dilaver GÜRER, Mustafa KARA, M. Erol KILIÇ, Turan KOÇ, Himmet KONUR, Mustafa TAHRALI, Osman TÜRER, Süleyman ULUDAĞ, Erhan YETİK, H. Kamil YILMAZ, Abdülhakim YÜCE, İbrahim DÜZEN

Genel Yayın Yönetmeni
Vahit GÖKTAŞ

Yayın Kurulu

Mustafa AŞKAR (Sorumlu), Ethem CEBECİOĞLU, Baki ADAM, Mehmet AKKUŞ, İrfan AYCAN, Şamil DAĞCI, Zülfiyar GÜNGÖR, Mehmet ÖZDEMİR, Mehmet PAÇACI, İbrahim SARIÇAM, Ahmet Nedim SERİNSU, İdris ŞENGÜL, İsmail Hakkı ÜNAL, Ali YILMAZ

İdare Merkezi / Yazışma

Prof. Dr. Ethem CEBECİOĞLU A. Ü. İlahiyat Fakültesi Beşevler / Ankara
Tel: 0312 212 68 00 / 229

Web Sitesi

http://www.tasavvufdergisi.com

e-posta

tasavvufdergisi@yahoo.com

Dizgi / Teknik Hazırlık
Atıf DAĞ

Kapak Tasarımı
Sarakusta - 0312 468 96 90

Arka Kapak Resmi
Mesnevî'nin İlk 18 Beyti

Baskı
Erkam Matbaası - 0212 671 07 00

tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi *hakemli* bir dergidir. Dergiye gelen yazılardan yazarları sorumludur. Yayın hakları dergiye aittir. Yazılı izin olmadan, hiçbir şekilde kısmen ya da tamamen çoğaltılamaz. Gelen yazılar yayınlansın, yayınlanmasın iade edilmez.

Altı ayda bir yayımlanır.

Yıl: 6 Sayı: 14 Ocak-Haziran 2005

Fiyatı: KDV Dahil 20 YTL (20.000.000 TL)

İçindekiler

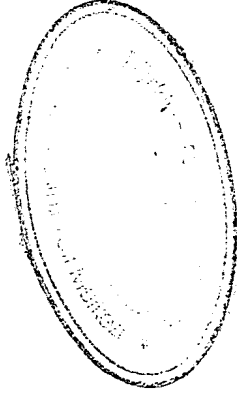
Başyazı / Ahmet TAŞGETİREN	9
Eğitimde Gönül Faktörü Mevlânâ Örneği / Hasan Kamil YILMAZ	13
Annemarie Schimmel ve Allah'ın Âyetleri / Mustafa KARA	25
Psiko-Tarih Açısından Farklı Rûhi Tekâmül Mertebelerinin Mevlânâ'nın Anlaşılmasındaki Rolü -Metodolojik Bir Yaklaşım- / Ethem CEBECİOĞLU	29
Mevlânâ Celâleddin Rumî'nin Hayata Bakışı / Erhan YETİK	55
Tasavvufta İnsan-ı Kâmil ve Mevlâna / Abdülhakim YÜCE	63
Mevlâna Celâleddin Rûmi-i Belhi-i Konevi Üzerine Düşünceler / Ali Osman KOÇKUZU	77
Molla Fenari'nin (ö. 834/1431) 'Şerhu Dîbaceti'l-Mesnevî' Adlı Risâlesi ve Tahlili / Mustafa AŞKAR	83
Mesnevî'de "Peygamber" Kavramı ve Peygamberler / Dilaver GÜRER	103
Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde "Mânâ Dili", Mesnevî'nin Türkçeye Şerh Geleneği ve Bu Bağlamda Halvetî Şeyhi Abdulmecîd-i Sivâsî'nin Mesnevî Üzerine Çalışmaları / Cengiz GÜNDOĞDU	121
Mesnevî'de Mürid-Mürşid İlişkisi / Himmet KONUR	149
Mesnevîhân Bir Müceddidiyye Şeyhi: Neccâr-Zâde Mustafa Rıza'nın Hayatı ve Tasavvufî Görüşleri / Halil İbrahim ŞİMŞEK	159
"Benlik Duvarından Kerpiç Koparmak" Şems-Mevlânâ Dostluğu (Benliğin Kaybolduğu Dostluk) / Bayram Ali ÇETİNKAYA	179
Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde "Mânâ Dili" / Cengiz GÜNDOĞDU	221
Mevlânâ Düşüncesinde Fırat ve Vuslat / Kadir ÖZKÖSE	233

Mevlânâ'nın Mecâlis-i Seb'a'daki Sohbet Metodu / Ahmet ÖÇKE	251
Mevlânâ Perspektifinden Gençlik Problemleri ve Çözüm Yolları / Mehmet Necmettin BARDARCI	267
Bahâ' Veled, Şems ve Mevlânâ'nın Râzî'ye Yönelik Eleştirileri ve Râzî'nin Süfilere / Tasavvufa Bakışı / Hayri KAPLAN	285
Niğde Mevlevîhânesi ve Son Şeyhi Hüsameddin Dedâ / Sezai KÜÇÜK	331
Mesnevî'yi Fusûsu'l-Hikem'e Göre Yorumlamak "İlâh-ı Mu'tekad" ve Mevlânâ'nın Mesnevî'sinden Hikâyeler / Ekrem DEMİRLİ	347
Abdülbaki Gölpınarlı'nın Kendi Sesinden Mesnevî'nin İlk İki Beytinin Şerhi / Şener DEMİREL	365
XX. Yüzyılda Üç Mevlevî Şeyhi: Veled Celebi, Abdülbaki Baykara, Ahmet Remzi Akçürek / Ahmet Cabit HAKSEVER	383
Mevlânâ Celâleddin Rumî'nin Akla Eleştirel Bakışı / Yiğsel GÖZTEPE	417
İsmâil Hakkı Bursevî'ye Göre Mevlânâ ve Mevlevîlik / Ali NAMLI	439
Mevlânâ'nın Üslup, Tasavvufî Fikir ve Meşrep Kaynaklarından Senâ'î / Osman Nuri KÜÇÜK	455
Mevlânâ'ya Göre İnsan ve Değeri / Hamdi KIZILER	473
Mevlânâ'nın Mesnevî'sinde Kalp-Gönül / Kerim KARA	483
Mevlânâ'da Mizâh ve Nükte / Selami ŞİMŞEK	525
Mevlâna Şems Münasebetinde İnsan-ı Ma'şûk Felsefesi / Vahit GÖKTAŞ	549
Mevlâna ile Şems-i Tebrîzî'ye Göre Ebu'l-Hasan-i Harakanî / Hasan ÇİFTÇİ	565
Şeyh Rızaeddin Remzi er-Rifâî'nin Tasavvuf Dergisi'ndeki Mesnevî Şerhi / Şener DEMİREL	591
Mesnevî'yi Okumak; Mevlânâ'yı Anlamak / Rifat OKUDAN	631
Bir Hikayeci Olarak Mevlânâ / Ramazan MUSLU	645
Şerh-i Beyt-i Mesnevî / Halil İbrahim ŞİMŞEK	659
Klâsiklerimiz/XIII "Mesnevî-i Manevî" / İsa ÇELİK	661

Sevâkübü'l-Menâkıb-ı Evliyâullâh: Mevlânâ ve Mevlevîlik Hakkında Unutulmuş Bir Kaynak / Nedret TOSUN	697
Rûmî ve Mevlevîlik / Sâfi ARPAGUŞ	709
Tasavvuf Üzerine Yapılan Tezler XIII / Vahit GÖKTAŞ	729
Mevlâna Bibliyografyası / Mustafa TEKİN	735
Mevlânâ Celâleddin Rumî'nin Eserleri Üzerine Yapılan İngilizce Çalışmalar / Sâfi ARPAGUŞ	775
Mevlânâ ile Alakalı Tasavvuf Alanında Yapılan Yayımlanmamış Bazı Tezlerin Tanıtımı / Vahit GÖKTAŞ	805
Rûhül'l-Mesnevî / Ali TENİK	813
Mesnevî-i Şerif Şerhi / Sâfi ARPAGUŞ	815
"İslam Dünyasında Tarikatlar" Alexandre Popovic-Gilles Veinstein / İbrahim BAZ	819
Yaşayan Son Mesnevîhan Şefik Can, Mevlânâ, Mesnevî ve Mevlevîlik / Şefik CAN ile Müilakat	823

bilecek en doğru söziin "halk bilgisi", daha kuşatımlı söylemek gerekirse "Anadolu ve dünya bilgisi" olduğu kanısındayım. Böyle bir betimleme, Nasreddin Hoca'yı çeşitli abartılı değerlendirmelerle ya da sıradan fıkra kahramanı olarak niteleyen yorumlarla kimliksizleştirme tehlikesinden de uzaklaştırmış olur.

Nasreddin Hoca, bir mantık hocası tutarlılığıyla, bir gülmece ustasının keskin nükteleriyle özelde Anadolu insanına, genelde bütün insanlara evrensel bir çağrıda bulunur: "Her yerde her zaman şiddete, zorbalığa, sömürüye karşı çıkın. Bu dünyada insanca yaşama hakkına sahip olduğunuzu hep anımsayın ve anımsatın. Akli ve bilgiyi kılavuz edinin. Aptallıkların her türlüüyle savaşın. Sevgi, saygı, güven, hoşgörü, değer bilme, görevini tam olarak yerine getirme, adaletli ve sağduyulu davranma, sözünün eri olma, gibi insani özelliklere dört elle sarılın; umutsuzluk, hoşgörüsüzlük, cimrilik, adaletsizlik, bencillik, ikiyüzlülük, rüşvet, tembellik, tutarsızlık, sevgisizlik, yalan, saygısızlık, savurganlık gibi insanlıkdışı tutum ve davranışlardan, alışkanlıklardan bir an önce sıyrılmaya bakın. Yaşam güzelliklerle çirkinliklerin iç içe girdiği bir süreçtir. Bu süreci insanileştirmek hepimizin tek tek temel görevidir..."

KAYNAKÇA

- Boratav, Pertev Naili (1995), *Nasreddin Hoca*, İstanbul.
 Güney, Enâatun Cem (1995), *Nasreddin Hoca Fıkraları*, Varlık Yayınları - Milliyet, İstanbul.
 Kabacalı, Alpay (1991), *Çeşitli Yönleriyle Nasreddin Hoca, Tarihi Kişiliği, Fıkraları*, Özgür Yayın Dağıtım, İstanbul.
 Koz, M. Sabri (1978), *Nasreddin Hoca'dan Fıkralar*, genişletilmiş ikinci baskı, İstanbul.
 Köklüğüller, Ahmet (1978), *Nasreddin Hoca*, Koza Yayınları, İstanbul.
 Kurgan, Şükrü (1986), *Nasreddin Hoca*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
 Önder, Mehmet (1971), *Nasreddin Hoca*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
 Tokmakçoğlu, Erdoğan (1971), *Bütün Yönleriyle Nasreddin Hoca*, Sinan, İstanbul.
 Tuncor, Ferit Ragıp (1984), *Renkli Resimlerle Nasreddin Hoca*, İnkılâp ve Aka Kitabevleri, İstanbul.

Daha geniş kaynakça bilgisi arayanlar için A. Esat Bozyiğit'in *Nasreddin Hoca Bibliyografyası Üzerine Bir Deneme* (Ankara 1987) adlı araştırmasını salık veririm.

VELED ÇELEBİ'NİN LETÂİF-İ HOCA NASREDDİN ADLI ESERİ

Dr. Mustafa Duman*

I. VELED ÇELEBİ [İZBUDAK] KİMDİR?

Veled Çelebi, 1869 yılında, Konya'da doğdu¹. Onsekizinci göbekten Mevlâna Celaleddin Rumi'nin torunudur. Çelebi Mehmed Bahaeddin adını da kullanmıştır. "Bahâî", bazı eserlerinde kullandığı takma adıdır. Soyadı yasaından sonra İZBUDAK soyadını almıştır.

Veled Çelebi medrese öğrenimi gördü. Arapça ve Farsça öğrendi. Türk lehçelerini öğrenip inceledi. Konya'da, *Konya* adlı il gazetesinde; İstanbul'da, *İkdam*, *Tercümân-ı Hakikat*, *İlâzine-i Fünûn*, *Servet-i Fünûn* gibi gazete ve dergilerde yazılar yazdı. İstanbul'a taşındıktan sonra Galatasaray Sultanisi'nde ve İstanbul Darülfünunu'nda dersler verdi. Milli Mücadele yıllarında Ankara'ya giderek Atatürk'ün yanında yer aldı. Atatürk, Veled Çelebi'ye saygı gösterir, o da Atatürk'ü çok sever ve sayardı. Atatürk devrimlerini benimsemişti. Dört devre Kastamonu, bir devre de Yozgat milletvekilliklerinde bulunmuştu. Türk Dil Kurumu üyesi idi. Ölene kadar bu kurumda aktif olarak çalıştı. Veled Çelebi İzbudak 4 Mayıs 1953 tarihinde, Ankara'da öldü. İsmet İnönü ve Kasım Gülek cenazesine katılanlardandı.

Veled Çelebi'nin eserlerinden bazıları şunlardır: *Türk Diline Medhal*, *El-İdrak Haşiyesi*, *Atalar Sözü*, *Lisân-ı Fârisî*, *Arapça Gramer*, *Dîvân-ı Türkî-i Sultan Veled* (Kilisli Muallim Rifat'la), *Ferhangnâme-i Sâdî* (Kilisli Muallim Rifat'la), *Mesnevî* (Çeviri, Abdülbaki Gölpınarlı'nın açıklamalarıyla yayımlanmıştır.) ve *Letâif-i Hoca Nasreddin*.

II. VELED ÇELEBİ'NİN "LETÂİF-İ HOCA NASREDDİN"İ

Veled Çelebi, yazılı ve sözlü gelenekten derlediği Nasreddin Hoca fıkralarını, 1909 yılında, "Bahâî" takma adı ile geniş bir giriş bölümü ve açıklamalarla yayımlamıştır.

* İçeriklerini Uzmanı, araştırmacı-yazar.

¹ Veled Çelebi [İzbudak] hakkında daha fazla bilgi edinmek için bkz: Nevin Korucuoğlu, *Veled Çelebi İzbudak*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1994, 189 s.; "İzbudak (Veled)", *Meydan-Larousse*, 6. Cilt, İstanbul, 1971, s. 623; "İzbudak, Veled", *AnaBritannica*, Cilt: 17, İstanbul, 1994, s. 152.

İKİ DİLCİMİZİ KAYBETTİK İsmail Erünsal

14 ARALIK 1994

Mayıs ayının ilk haftasında iki gün ara ile iki büyük dilcimizi kaybettik: 4 Mayıs 1953 günü Velet Çelebi İzbudak, 6 Mayıs 1953 günü de Naim Hazım Onat Tanrının rahmetine kavuştular. Her ikisi de Konya'nın yetiştirdiği bilginlerimizdendi. Her ikisi de olgun, faziletli insanlardı. Türk Dil Kurumu, bu iki değerli üyesini daima saygı ile anacaktır.

Velet Çelebi İzbudak

1869 da Konya'da doğmuştur. Mevlâna Celâleddin-i Rumi'nin torunlarından. Babası Mustafa Necip Çelebi'dir. Konya'da Sultan Velet Medresesi'nde okumuş, 1889 da tahsilini bitirmek üzere İstanbul'a gitmiştir.

İkinci Meşrutiyetin ilânına kadar "matbuat-ı Dahiliye"de hizmet etmiş, bir aralık Galatasaray Sultanisi'nde ve İstanbul Darülfünununda Farsça okutmuştur. 1912 de Konya Mevlevî Dergâhı postnişinliği'ne tayin ve 1919 da Vahdettin'in iradesiyle azlolunmuştur. Bir müddet Şûrayı Devlet âzalığı yapan Velet Çelebi kurtuluş savaşı sonlarına doğru Anka-

ra'ya gelmiş ve 1921 de Milletvekili olmuştur. Bu görevi 7 nci seçim dönemine kadar sürmüştür.

Rahmetli Türkçülük akımına önyak olanlardan ve Türk diline hizmet edenlerdendir. Ölümüne kadar Türk Dil Kurumu'nda çalışmıştır. Farsçayı gayet iyi bilirdi. Türk lehçelerinden Çağatayca ile de çok meşgul olmuştu. Eserleri arasında en değerlileri Türk diliyle ilgili olanlarıdır. "Türk Dili" adındaki 12 ciltlik yazma sözlüğü Dil Kurumu kitaplığındadır. İçinde Türkçenin bütün lehçelerinden kelimeler ve tanıklar vardır. "Türk Diline Medhal" adlı eser bu sözlüğe önsöz olmak üzere yazılmış ve basıl-

İKİ DİLCİMİZİ KAYBETTİK

597

mıştır. Basılmış başka eserleri şunlardır: *Hayr-ül kelâm, Lisan-ı Fârîsi, Ayn-ül-hayat, Türkçe İtikat, Menakip, Rubaiyat-ı Mevlâna, Atalar Sözü, Elidrâk Haşiyesi, Mesnevi Tercümesi.*

Velet Çelebi, ahlâkça tam mânasiyle çelebi idi. Kalbi tertemiz, konuşması tertemiz, bütün hali tertemiz idi. Tanrı rahmet etsin.

Çelebi'nin elyazısından bir örneği hâtura olarak sunuyoruz. Bu, *Mesnevi'*den bir beyittir.

حاشیہ تورک بانگ بر بند
ساک چه باشد شیر ز خون قی کند
از عشق مولانا

Türkçesi: Maazallah Türk bir nâra atarsa, köpek değil, erkek aslan bile korkudan kan işer.

Naim Hazım Onat

1889 da Konya'da doğmuştur. İlk ve medrese tahsilini Konya'da görmüş, oradaki okullarda Türkçe ve edebiyat öğretmenliği, 1936, 1937, 1938 yıllarında da Dil ve Tarih-Coğrafya fakültesinde Arapça Profesörlüğü yapmıştır. 2 nci dönemden ("dönem," kelimesi onun buluşlarından) 9 uncu döneme kadar Konya Milletvekilliğinde bulunmuştur.

Naim Hazım, Arap dili ve edebiyatı konusunda memleketimizin sayılı birkaç üstadından biri idi.

Böyle olmakla beraber Türk dilinin Arapça baskısından kurtarılması için sesini en çok yükseltenlerdendi. Türk Dil Kurumu'nda rahmetli Ragıp Hulûsi Özdem'den sonra Derleme Kolbaşısı olarak uzun zaman çalışmıştır.

Kurumun son Yönetim Kurulunda da üye olan Onat, ölmeden bir hafta öncesine kadar Kurum çalışmalarına katılmıştı. *Türk*

دیوانه زکی سلطان ولد - جامعہ رحیمی: واد چلی - مصححی: کلیدی معلم رنمت - بوبوک
جلد ۱۳۲ صفحہ - برنجی طبع - استانبول، مطبعہ طارہ، ۱۳۴۱ - فیاتی ۳۰ غروش .

محترم ولد چلی افندی، دہا بیللر جہ اول، «مولانا» ایلہ «سلطان ولد» ک تورکجہ شعرلری
طوبالاش و نشرہ حاضر لاش، حتی «ترجان حقیقت» ایلہ «ثروت فنون» ک مشترکاً کرید
مہاجرلری منفعتہ چیقار مش اولد قلری نسخہ فوق العادہ مندرج «ادیات اسلامیه» مقالہ سندہ
«مولانا» ایلہ «سلطان ولد» ک بعض پارچہلری نشر ایتشدی . نجیب حاصم بک «تورک
تاریخی» ندہ کی رحاشیدہ بوندن بحث ایدیلہرک «مولانا» یہ عائد متتلرہ «سلطان ولد» ک برغزلی
نشر ایدیلش [تورک تاریخی، استانبول، ۱۳۱۶، ص ۴۳۹ - ۴۴۲]، مؤخر آدہ «تورک
درنگی» مجموعہ سندہ ینہ «ولد چلی» افندی «سلطان ولد» حضرت قلیزک تورکجہ شعرلری،
عنوانی آتندہ کی بر مقالہ سندہ [تورک درنگی، ص ۱، استانبول ۱۳۲۷، ص ۷ - ۱۱]؛
ص ۲، ص ۴۱-۴۵] «مولانا» یہ عائد کوچوک بر پارچہ بی لسانی ایضاحاتہ طبع ایتدی ر مشدی .
جامعک مؤخر آ قونیدہ درکام مولانا (الیوم «قونیہ موزہ سی») کتبخانہ سندہ کی اسکی
نسخہ لرہ تصحیح و اجمال ایلہ دیکی بو مهم اثر، ۱۳۴۱ دہ معارف و کاتبی تالیف و ترجمہ
دائرہ سی طرفندن قبول و نشر ایدیلشدر .

بوجلدک احتوا ایتدیکی «سلطان ولد» ہ عائد متتلر شونلردر : (۱) دیوانندن مستخرج
۱۵ پارچہ تام ویا بعض غزللرک سادہ جہ تورکجہ بیتلری محتوی منظومہ . بو پارچہ لرک
آلندیفی اساسی نسخہ (۷۱۲) دہ «نورالبخاری» طرفندن یازیلش بر نسخہ در ؛ مقابله
ایدیلن نسخہ لر دہ یالکز «نظام الدین الولدی المولوی» نک (۶۹۴) دہ یازدیفی نسخہ
ذکر ایدیلور . (۲) «ابتدائنامہ» دہ کی تورکجہ بیتلر . (۷۳) بیتدن عبارت اولان بوقسم،
بعض نسخہ لر دہ کی دیگر (۸) بیتک دہ انضمامیلہ (۸۱) بیتدن عبارت اولیور . بوقسم دہ
طبعہ اساس اولان نسخہ (۶۹۷) دہ «محمد بن اسحق بن ابراہیم اللارندی الولدی» طرفندن
یازیلش اولان نسخہ در . مقابله ایدیلن سائر نسخہ ویا نسخہ لر حقندہ مع الاسف ہیچ ر قید بوقدر .
(۳) «رباب نامہ» دہ کی (۱۵۷) بیتدن مرکب تورکجہ قسم . بعض نسخہ لر دہ کی (۵)
بیتدہ علاوہ ایدیلنجہ بوقسم (۱۶۲) بیتدن مرکب اولیور . نہ بوطبعہ اساس اولان نسخہ
ندہ مقابله ایدیلن دیگر نسخہ لر حقندہ ہیچ ایضاحات بوقدر .

المزدہ کی جلدک ۹۴ برنجی صحیفہ سنہ قدر اولان بوقسم دن سوکرا، جامع طرفندن «سلطان

املا اطرادسزلنگک اساس سبیلری غرب مستشرقینی آثارندہ (مثلاً «زمان» ک مقالہ لرندہ)
ایضاح ایدیلشکن، غرب تورکلرینک کندیلری طرفندن لایقیہ دقت ایدیلہرک اوکرہ نیلمہ مش
اولدیغندن، البتہ شایان دقت و شایان تحسین در . فقط بوجمئدہ (ص ۸) «املا اطرادسزلنگی» نک
سبیلرندن بری اولق اوزرہ کوستردیکی «قواعد عثمانیہ مؤلفلرینک کندی لسانلرندن زیادہ
عرب و عجم دیلرینک قاعدہ لرہ واقف اولہلری، نک کویا «قبول اسلام ایدن ملتک
لسانلری اوزریندہ عربجہ نک تأثیری» ندن باشقہ برشی اولدیغنی ادعا ایتمہ سی کی تضادلر
واردر . «شیخ محسن فانی»، عین صحیفہ دہ، عموماً تورکیدہ پک مقبول اولان و اکثر
هیچ بر اساسہ مستند اولمایان «علم انساب لغویہ» بی ویا لکز بعض تلفظ مشاہیرینہ
باقارقجہ اندہ کی اکثر السنہ نک تورکجہ دن تورہ مش اولدیغنی و بوتون اساطیر یونانیہ و خرافات
اولیندہ کی تعمیراتک و بوندن استدلالاً مدینت قدیمہ نک تورک دیلندن و تورک علمندن اقتباس
ایدیلدیکنی اثبات یولندہ کی تحریرہ لری پک اعلانکار ایدیلور؛ فقط کندیسک ص ۳-۴ دہ «باخشی»،
کلمہ سی [کہ بوسوز محقق سانکر نتیجہ در] ایلہ، ص ۴۶ دہ «کورک»، ص ۴۸ دہ «تاتک»،
کلمہ لرینک اشتقاقاتی حقندہ کی اوزون اوزادی مطالعہ لری، و ہیچ آ کلاشیلمایان بریتدہ کی
(ص ۳۹) مجھول و بلکہ «وامبہری»، طرفندن خطا او قوش و یازیلش اولان «اولی» کلمہ سی
«چغتای»، «یاقوت»، «قویبال»، «جوواش»، «آذری»، لہجہ لر یلہ مقایسہ ہ قالیشما سی، ینہ
تنقید ایتدیکی او «علم انساب لغویہ» مقسبلری یولندن چیقامادیغنی کوستریور .

تورکیدہ علمی مقصدلہ تورکیاتہ عائد یازیلان بر اثر اہ آلدیغنی وقت، ایلک اول کوزہ
چاربان جہت، ہیچ اولماز سہ تورک قوملری لسانندہ نشر اولونان آثاری جامع برکتبخانہ نک
بولونمامہ سی، و دیگر طرفندن دہ، دیگر شرق اولکلرندہ کی کی تورکیدہ چالیشان عالملرک دہ
یالکز منفرد اولارق چالیشمالری، و علومک متعدد شعباتی شویلہ دورسون حتی برفن یوانندہ
چالیشانلر آرا سندہ ییلہ تشریک مساعی اصولنک موجود اولمامہ سی و اوکا سوق ایدن
مؤسسات علمیہ نک عدم موجودتی در . بوقسہ، بر اثر اوزرندہ بوقدر امک صرف ایتمکدن
چکینمہ ین مستعد و مقتدر ذوات موجود ایکن، بوقیمتلی و قتلرک و بوامکملرک بپہودہ یرہ برطاقم
تداخللرہ، تکرارلرہ صرف اولونہرق ہدر اولوب کیتنہ سندن اجتناب ایتک البتہ ممکن
اولوردی . ایشتہ، یالکز بوحقیقی آجی مثاللرندن بریلہ کوسترمک ایچون، «شیخ محسن
فانی» نک بو کوچوک اثرنی بوقادار تفصیلاتیلہ تحلیل ایتدم .

— Ben yokluk gibi, kârdan da, ziyandan da kurtulmuşum. Ben kârdan da, ziyandan da haberi olmayan acâyip bir kişiyim.

— O'na : "Ey can, sen bizim ta kendimizsin dedim." dedi ki : "Şu görünen maddi varlığım da, beni kendimi göremiyorum, kendim neyim ki, siz olayım?"

— Şu halde "Sen O'sun" dedim.
"Hay Sus, Öyle söyleme" dedi. "Ben öyle bir şeyim ki dile gelemem."

— Dedim ki : "Dile gelmiyorsun, söze sığmıyorsun, ama işte ben şimdi seni, dilsiz, dudaksız, sözsüz söylemedeyim. Ben yokluktan Ay gibi doğdum.

— Dünyaya geldim, parlamaya başladım. İşte gökyüzünde ayak-sız olarak koşup, duruyorum.

— Ne koşuyorsun, dur da bak. Ben ap açık ortadayım ama, aynı zamanda gizliyim diye, bir ses geldi.

— Ben (Şems-i Tebrizi)'yi görünce eşsiz bir deniz oldum. Ben görülmemiş bir hazineyim.

27 MART 1995

6. Milli Mevlânâ Kongresi 24-25 Mayıs 1992 Konya.

Konya 1993, DİA Ktp. 30268/3.

ÇAĞDAS MEVLEVİ BİLGİN VE EDİB VELED ÇELEBİ İZBUDAK

1868 - 1953

Prof. Dr. İsmet KAYAOĞLU

Son devrin Mevlevilerinin ünlü bir siması olan Veled Çelebi İzbudak kültür hayatımızda büyük hizmeti ve yeri olması bakımından anılması lazım gelen bir şahsiyettir.

Mutlakiyet, meşrutiyet diye bilinen üç devri birden yaşamıştır. Hem Osmanlı dönemi hem Cumhuriyet dönemi kültür birikimine sahip olmakla birlikte, devrin önemli olaylarını ve önemli fikir adamlarını tanıma imkanı bulmuştur. Yakın kültür tarihimizin tanınmış bir dil ve edebiyat alimidir.

Ailesi ve Öğrenimi

Mevlânâ Celâleddin'in onsekizinci göbekten oğludur. Babası Necip Çelebi'dir.

İlk mektepten sonra, Mevlânâ Dengahına bitişik Sultan Veled medresesine altı yıl devam etmiş, öğretilen ilimlerle birlikte Arapça da öğrenmiştir. Farsça öğrenmeğe isteği fazla olduğundan farsça dersler almış ve kitaplar okumuştur.

Konya'da iken temayüz ederek 16 yaşında Mektubi Kalemî'nde çalışmaya başlamış, Mektupçu Nazım Bey'den dersler almış, dost olmuş; Vilayet Gazetesi başyazarlığına yükselmiş, gazetenin önemli bir kısmını edebiyata ayırmıştır.

Babasının uygun görmesi üzerine, memuriyete girdikten sonra resmî elbiseyi giyip, Mevlevî Kisvesini çıkarmıştır. Bu konuda Çelebi Efendi ve sair büyük amcalarının reyini de almıştır. "Maksadım sikke ve destarı hükümsüz bırakılmak değil, öteden beri ihtiyar olunmuş bir kisvedir. İcra-i ayin için iktisası vecibedendir. Fakat bu şekilde kisve giymek, insanın faziletini artırmadığı gibi, onu çıkarınca insan dervişlikten uzaklaşmaz" deyince kiskananeler hücumdan geri kalmadılar. (1)

(1) Veled Çelebi İzbudak, Hatıralarım, Canlı Tarihler Dizisi, Türkiye Yayınevi, İst. 1946, 71 s. (Özel hayatı ve ayrıntılı bilgi için bu kitaba başvurulabilir).

Vavlı Türk

Veled Çelebi İzbudak

Veled Çelebi (İzbudak) nin hatıralarından

18 TEMMUZ 1994

İstanbul'a geldiğim 1889 yılından beri, memleketin münevverleriyle daimi surette temasta idim. Esasen daha Konya'da bulunduğum sıralarda Muallim Naci ile de muhabere ediyordum. Pek küçük yaşta Arapça ve İrancayı öğrenmiştim. Bu sebeple Şarkın büyüklerinin eserlerini mütalâa etmiştim. Vaktiyle Adana'da Ziya Paşa merhumun valiliği zamanında onun maiyetinde mektupçuluk etmiş olan Nazım Bey (Nazım Paşa)'den ve Leskofçalı Galip Bey gibi, o devrin büyük şairlerinin edebi meclislerine devam etmiş bulunan Memduh Bey (Memduh Paşa)'den edebiyat ve siyasetatça da oldukça müstefid olmuşum. Bunlarla temaların neticesinde Arap, Acem ve bilhassa Türk diline, edebiyatına ve bunların tarihine, eski ve yeni şivelerine tamamiyle vukuf hasıl etmiştim.

Bu şekilde mücehhez olduğum halde İstanbul'a gelmiş bulunuyordum. Temas ettiğim münevverler üzerinde iyi tesir bırakmakta idim.

Bahariye'deki evimiz yanınca bir müddet Bebek'te kaldıktan sonra Beykoz'a, Ziya Bey'in yanına geçtik. Meşhur Ahmed Midhat Efendi de Beykoz iskelesinin yanındaki bir yalıda oturuyordu. Ahmed Midhat Efendi her cuma günü dostlarına ziyafet çekerti. Burada ilmi mübahaseler olurdu. Buraya o devrin ilim adamları, edipleri devam ederdi. Beni Ahmed Midhat Efendi'yle tanıştıran Necip Asım Bey'dir. Kendisinin Halıcıoğlu'ndaki mühendishane yerinde dersi vardı. Dersinden sonra sık sık Eyup'taki konağımıza gelirdi.

Ben de bu zamanlar "Türk dili" ile meşgul olmakta idim. Türk diline ait eserim yangın neticesinde küll olmuştu. Necip Asım Bey, Ahmed Midhat Efendi'ye Türk diliyle meşgul olduğumu söyleyince alâka gösterdiler. Ben de:

– Maalesef eserim yandı!

dedim. Derhal Ahmed Midhat Efendi kütüphanesinin anahtarlarını bana teslim etti ve:

– Kütüphanem sizindir! Arzu ettiğiniz şekilde istifade ediniz!

diyerek, bu yolda tekrar çalışmaktığı beni bu alicenabâne hareketle teşvik etti.

Kütüphanesinde binlerce cilt eser vardı. Ben de buradan koman koman eser evime taşıdım. Dahiliye nazırı Münir Paşa vasıtasıyla de Matbuat Müdüriyeti'ne girmeğe çalışıyordum. Şemsi Efendi gazetelere, ben de edebî yazılara bakıyordum. Bir gün Ahmed Midhat Efendi bana şu öğütü verdi:

– Çelebil! Yazıda her iki satırın arasında bir satır vardır. Onu oku! Dediği bu söz Mevlâna'casına ince bir hikmetti. Fakir bu ince irşadlarla kesb-i irfan eylemeğe çalıştım.

Bu devirde bir yandan Türk dili ile meşgul olurken bir yandan da şiir yazıyor ve "Edebîyat-ı Mevlevîye" ile meşgul oluyordum. Mevlâna'nın vasiyetnamesini şerh ederek *Hayrül-kelâm* adlı bir eser telif ettim. Yine bu zamanda bir de Mevlevî tarihi'ne başladım. "Veled Bahai" veya sadece "Bahai" imzasıyla menzu-

*bu söz yazı göreceği yazı kalmadı
eserleri de göreceği yazı kalmadı
mevlevî tarihini yazdım
başka bir şiirle yazdım
veled çelebi
14 1945*

meler, mersiyeler tanzim ediyor, mecmualara gönderiyordum. Bir taraftan da Türkçülük ateşli "Türk dili" unvanlı büyük lûgat kitabını hazırlamağa başladım. Bu eser bugün 12 cilt olarak hazırlanmıştır. Dil Kurumu'nda bulunmaktadır. Bu eser uzun yılların, geniş tetkiklerin mahsulüdür. Tam bu eser için otuz yıl çalıştım. Türk diline ait birçok mecmua ve gazetelere de makaleler yazdım.

Ahmed Midhat Efendi ile Necip Asım Bey benim Türk dili lûgatı yazmaktığı için çok gayret gösterdiler. Necip Asım Bey bana müşteriklerin tab'ettiği eski Türkçe eserleri ve eski lûgat kitaplarını gösterdi, ben de tedarik ettim. Vefik Paşa ile görüştim. *Lehçe*'sini verdi, ben *Lehçe*'yi bir edebî kitap gibi baştan başa okudum. Gözümün önünde başka bir âlem açıldı. Zaten İmam Süyutî'nin *el-Mizher*'ini, Ahmed Faris'in *el-Casûsü'l-kamus* adlı eserini okuyarak eskilerin, sonra da Corci Zeyda'nın *Tarihu âdâbi'l-lûga* ve sair eserleri okuyarak garptaki mütebahhıranın İlim lûgat'ını öğrenmiş bulunuyorum.

İlk defa "Türk" lâfzını "Vav" ile yazdım. Ba-

bilî caddesinde adım, Vavlı Türk oldu. Üleba benimle alay ederlerdi. Türkçülük davasını ilk kuranlardan birisi oldum, bununla iftihar ederim. Türkçenin Osmanlıcadan başka lehçelerini öğrenmeyi daha Konya'da iken arzu etmiştim. Birgün Sultan Veled Medresesi'nde ders okurken, Huzuru-pir kütüphanesinde Hazreti Mevlâna'nın *Divan-ı kebir*'ini okumuştum. Bittabi pek az anlıyordum. Fakat büyük bir aşk ve incizab ile multasıl okuyordum. Ara sıra anlaşılmasın bir Türkçe ile bir kat daha nasihler tarafından tahrif edilmiş bazı beyitler gördüm. Bunlardan bazıları da mülemma' idi. Meselâ:

*Ruzi neğeste hâhem
Hem min çağır içermiş
Yalnız senin katında
Hem min teyîş bilir misin*

beyti gibi çok hoşuma giden bu beyitlerden bahsettiğim kütüphaneci Halid de "Sultan Veled hazretlerinin mesnevyatında daha çok Türkçe beyitler var" dedi. Gerek mesnevyatında, gerek divanındaki beyitleri okudum ve yazdım. Bir de *Harabat* okuduğumdan Ali Şir Nevai'nin ve Sultan Hüseyin Baykara ve Molla Lûtfî'nin Ça-gatayca şiirlerini görmüştüm. O yüksek hayalâtın bu çangal çungal lisanla ifadesi gayet tuhafına gitmişti. Derken kütüphanede Nevayî lugatlarını havi *Abuşka* kitabını gördüm, istinsah ettim. Bizim dilimizden başka Türkçenin şubaları (şubeleri) olduğuna itilâ hasıl etmiştim.

Bu şekil ilmi çalışmalarımı derhal İstanbul muhiti içinde tanınmış ve sevilmişim.

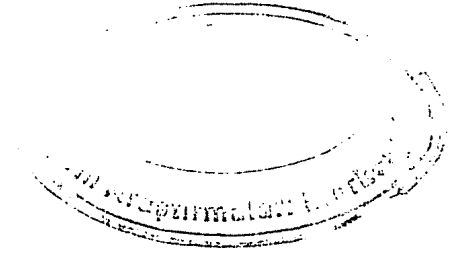
Türkiye'de 1908 tarihinde ikinci Meşrutiyet ilân edilmişti. Bu sıralarda Yusuf Akçura beni ziyarete gelerek, gayri siyasî, sırf harsî mahiyetinde bir Türk cemiyeti teşkilini teklif etti, bana da rehber olmağımı ricada bulundular, razı oldum. Bu şekilde temaslardan sonra, aynı senenin sonuna doğru Mekteb-i Mülkiye Müdürlü Celâl Bey'in odasında bir toplantıda "*Türk Derneği*" adlı ilmi bir cemiyet doğdu. Türk Derneği'nin arasında Ahmet Midhat Efendi, Emrullah Efendi, Necip Asım, Bursalı Tahir, Korkmazoğlu Celâl Bey, Akçuraoğlu Yusuf, Müverrih Arif Bey, Akyığıtoğlu Musa Bey, Fuat Raif Bey, Rıza Tevfik, Ferit Bey ve bir de bendim. Bunların hepsini ben davet etmişim. Bu cemiyet "Türk Derneği" adlı bir de mecmua neşretti. Bu mecmua uzun sürmedi. Ben Konya büyük çelebiliğine tayin olundum. Birkaç arkadaş memuriyetle İstanbul'a ayrılmıştı, fakat Türk Derneği yerine "*Türk Yurdu*" adlı bir mecmua neşredildi. 1911 yılında Türk Yurdu mecmuasının ilk sayısı neşredildi. Bir yıl sonra da 12 Mart 1912 yılında Türk Ocağı kuruldu, bütün Türkçüler ocağında toplandık. Ben de Türk dili sahasında milletçe faydalı olmak yolunda durmadan çalıştım.

(Veled Çelebi İzbudak, "Hatıralarım", *Canlı tarihler*-VI içinde, s. 67-70, Türkiye Yay. 1946).

T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINLARI / 1640
Yayımlar Dairesi Başkanlığı
Türk Büyükleri Dizisi / 156

**VELED ÇELEBİ
İZBUDAK**

25 EYLÜL 1995

Nevin KORUCUOĞLU

Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Demirbaş No:	34623
Tasnif No	924 VEL.

Ankara - 1994

the face of the Beloved. If we use the form (the veil, the metaphor), this is because of the utmost subtlety of the meaning. According to Rūmī, when our taste (inner mystical intuition) is sufficiently developed, we can do without this outer form and we want to get rid of it at all cost:

*For how long [will I have to cope] with these words, and ellipses,
and metaphors!
That is burning (sūz) what I want, burning, so come to terms with this
burning!
(Rūmī, 1925-1940: II, verse 1762)*

So let me not waste more words – let us seek this burning instead, in order to make stronger our taste of oneness!

20 NISAN 2010
MADDE YAYINLANDIRILAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

BIBLIOGRAPHY

- ASHTIYĀNĪ, Sayyed Jalāl al-Dīn, (1370); "Dibāche", in Annemarie Schimmel, *Shukūh-e Shams*, translated into the Persian by Hasan Lāhoutī, Tehrān; Sherkat-e Entesharat-e 'Ilmī wa Farhangī.
- CHITTICK, William C., (1983); *The Sufi Path of Love: the Spiritual Teachings of Rūmī*, New York; SUNY Press.
- IQBAL, Afzal, (1983); *The Life and Work of Jalāl-ud-dīn Rūmī*, London; The Octagon Press.
- RŪMĪ, Jalāluddīn, (1925-1940); *The Mathnawī*, 6 vols., ed. by R. A. Nicholson, London; Luzac and Co.

Selçuk Üniversitesi / Selçuk University
Mevlâna Araştırma ve Uygulama Merkezi / Rumi Research and Application Center
Mevlâna Araştırmaları Dergisi / Journal of Rumi Studies

Konya Yıl / Year: 2007, Sayı / Number: 2, s. 85-105

Veled Çelebi İzbudak ve Onun Türkçülüğü

Bedia KOÇAKOĞLU*

Özet

Türkçülük akımının yaygınlaştığı 19. yüzyılda, bu düşüncenin en hararetili savunucularından birisi de Veled Çelebi İzbudak olmuştur.

Yazar, gerek eserleri, gerekse çeşitli kurumlarda Türk dili adına yaptığı çalışmalarıyla adından sıkça söz ettirmiş, dönemin siyasilerinden takdir toplamıştır.

Makalemiz, Türkçenin gelişmesinde ve Türkçülük akımının yaygınlaşmasında büyük rol oynayan Veled Çelebi'nin hayatını, şahsiyetini, ilgi alanlarını, eserlerini ve Türkçülüğünü ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Veled Çelebi, Türkçe, Türkçülük, Türk Derneği, edebiyat.

Veled Çelebi İzbudak And His Turkism

Abstract

In the 19th century when Turkism pervaded, Veled Çelebi İzbudak was fervent advocator of his idea.

Author, approached about his name on behalf of studies in Turkish Language in both various institution and his works, appreciated by politicians of that period.

Our article handle with life, personality and works of Veled Çelebi who acted a big part in improving Turkish and pervading of Turkism idea.

Key Words: Veled Çelebi, Turkish, Turkism, Turk Institution, literature.

* Arş. Gör., SÜ, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Veled Çelebi İzbudak

Yard. Doç. Dr. Yakup ŞAFAK

Mehmed Bahâeddin Veled Çelebi (İzbudak), mevlevîlik tarihindeki yeri kadar, özellikle Türk dili üzerinde yaptığı çalışmalarıyla da tanınmış önemli bir bilim ve düşünce adamımızdır. Hayatı boyunca, bir taraftan mensup olduğu mevlevîlik ailesine eserleriyle ve diğer hizmetleriyle katkıda bulunmuş, öbür taraftan aşkla bağlı olduğu Türk dili, edebiyatı ve kültürü üzerine çeşitli çalışmalar yapmış, değerli eserler vermiştir.

Burada ölümünün 50. yıl dönümünde bazı yeni noktalar araştırmacıların dikkatlerine sunulacaktır.¹ Veled Çelebi'nin hayatını başlıca dört zaman diliminde özetlemek mümkündür: 1. Konya'da çocukluğu ve gençliği (1867-1889), 2. İstanbul'a gidişi ve buradaki memuriyet hayatı (1889-1908), 3. Konya'da postnişinlik yaptığı yıllar (1910-1919), 4. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından ölüncüye kadar Ankara'daki yaşamı (1921-1953).

Veled Çelebi, 1867 yılında Konya'da dünyaya gelmiştir.² Babası Mustafa Necib Çelebi, annesi Râbia Hanımdır. Mevlâna soyundan gelen bir ailenin yetenekli bir çocuğu olan Mehmed Bahâeddin, bir süre mahalle mektebine devam ettikten sonra rüşdiyeye gider. Buradaki iki yıllık öğreniminden sonra kendi isteğiyle medreseye geçer ve orada altı yıldan fazla tahsil görür. Özel hocalardan da dersler alarak Arapça ve Farsçasını ilerletir. Meraklı ve zeki bir öğrenci olan Bahâeddin -önemli ölçüde- kendi kendini yetiştirmiş birisidir. Medrese tahsili esasındaki boş zamanlarında mevlevî dervişleri arasına karı-

¹ Veled Çelebi'nin hayatıyla ilgili en önemli kaynak, onun *Hatıralarım* (İstanbul, 1946) isimli eseridir. Yazar hakkında en yeni ve en geniş çalışma ise Prof. Dr. Metin Akar tarafından yapılmıştır. *Veled Çelebi İzbudak* adını taşıyan bu kitap, 1999 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanmıştır. Ayrıca Çelebi'nin akrabalarından Nevin Korucuoğlu tarafından *Veled Çelebi İzbudak* adında bir eser de yayımlanmıştır (Ankara, 1994, Kültür Bak. yay.). Buradaki özet, anılan eserlerin yanı sıra, bizzat yazarın -hâlen Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM)nde bulunan- kendi el yazması mecmua ve defterlerindeki bilgilerden yararlanılarak yazılmıştır. (Veled Çelebi takdire değer bir alışkanlıkla gerek hayat hikâyesine ait çeşitli bilgileri, gerek görüp işittiği önemli olayları, genellikle tarihleriyle birlikte söz konusu mecmua ve defterlerine kaydetmiştir.)

² Veled Çelebi, *Hatıralarım* adlı eserinde (s. 3) 14 Rebû'l-evvel 1284 ve milâdi 1868 tarihinde doğduğunu belirtiyorsa da Metin Akar Beyin de değindiği üzere doğrusu 1867 olmalıdır.

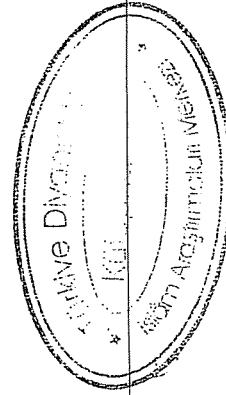
şıp mukabelelere, mesnevî derslerine ve sohbetlere katılır. Öte yandan Türk dili ve edebiyatına da merak duyan Mehmed Bahâeddin, genç yaşından itibaren şiir yazmaya başlar. Çok düzenli olmadığı anlaşılan yaklaşık on yıllık tahsil hayatını annesinin ısrarıyla bitirerek 16 yaşında iken (1884) Konya Vilâyeti Mektubî Kalemine memur olarak girer. Bu sırada dönemin edebiyat sever idarecilerinden biri olan Memduh Paşa Konya valisidir; ünlü şair Nâzım Hikmet'in dedesi ve bir mevlevî müntesibi olan şair Nâzım Paşa da onun mektupçusudur. Veled Çelebi'nin meslekî ve edebî yönden yetişmesinde bu iki zatın önemli rolü olmuştur. Mehmed Bahâeddin, Nâzım Paşanın teşvikiyle 1867'den beri yayımlanmakta olan *Konya Vilâyet Gazetesinde* yazılar yazar, tercüme ve şiirler yayımlar. Bir süre sonra genç yaşında gazetenin başmu-harrirliğini üstlenir. Aynı yıl Mekteb-i Rüşdiyede yazı ve Farsça dersleri vermeye başlar.

5-6 yıllık memuriyet hayatından sonra bilgisini, görgüsünü daha fazla artırmak isteyen Veled Çelebi, 1889 yılında görevinden ayrılarak yerleşmek üzere İstanbul'a gider. Orada Bahâriye Mevlevihânesi şeyhi Hüseyin Fahreddin Dedenin aracılığıyla 17 Eylül 1890'da Bâb-ı Âl'deki Matbuât-ı Dâhiliye Kalemine memur olarak girer ve kısa zamanda mesleğinde ilerler. Diğer taraftan bazı okullarda Farsça, tarih, okuma dersleri de verir.³ Çelebi, İstanbul'da, mensup olduğu mevlevîlik muhitinde sürdürdüğü manevî eğitiminin⁴ yanında, Ahmed Midhat Efendi, Muallim Nâci; Necib Âsım, Samih Rifat, Fâik Reşad gibi zamanının önde gelen bilim adamları ve edipleriyle dostluk kurar.⁵ Mevlevîlik kültürü ile Fars dili ve edebiyatının yanı sıra Türk dili, lehçeleri ve edebiyatlarıyla ilgilenen Çelebi, bu sahalarda birçok araştırma yapar, şiirler, makaleler ve eserler yayımlar. *Türk Dili* adlı büyük lügati, esasen bu yıllardaki çalışmalarının ürünüdür. Diğer taraftan 1909 yılında Yusuf Akçura, Necib Âsım ve Veled Çelebi'nin önderliğinde Türk Derneği kurulursa da bu teşebbüs kısa ömürlü olur ve yerini 1912'de kurulan Türk Ocağına

³ Veled Çelebi İstanbul'da muallimlik yaptığı çeşitli rüşdiyelerden başka Galatasaray Sultanisinde Farsça ve Dârülfünunda İran Edebiyatı Tarihi hocalığı da yapmıştır (Akar, *age.*, s. 79-80; Veled Çelebi, *Çelebi Cankü*, SÜSAM, Y96, s. 390-391).

⁴ Veled Çelebi bu yıllarda, Hasırîzâde Sa'dî Dergâhının son şeyhi olup aynı zamanda Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Osman Salâhaddin Dede'den mesnevihanlık icâzeti ve mevleviyye hilâfeti almış olan Elif Efendi (1850-1927)'nin terbiyesi altına girip ondan mesnevihanlık icâzeti ve mevlevîlik hilâfeti almıştır. bk. İbnülemin Mahmud Kemal, *Son Asır Türk Şairleri*, İstanbul 1930-1941, s. 1978.

⁵ Veled Çelebi'nin muhtelif ifade ve kayıtlarından anlaşıldığına göre, önceleri üzerinde Muallim Nâci'nin etkisi olmuş; daha sonra Necib Âsım'ın fikirlerinden önemli ölçüde etkilenmiştir (Çelebi'nin SÜSAM'daki kitabı, mecmua ve defterlerinde bu hususta aydınlatıcı notlar vardır; meselâ Y86, s. 209; Y90, s. 202; Y97, s. 71).

tamamlayabilirse bu dünyada hepsinden tecelli eden Hak Tebâreke ve Teâlâ olduğunu ve mutlak güzelliğe ışkın iktizâ ettiğini anlar ve kendisini ona feda eder, verir. “*Ve fedeynâhu bizîbhin azîm*” (Sâffât, 37/107). Bi-zibhin- azîm burada nefistir. Nedir nefis? Yani varlığıdır. Mevhum varlığıdır. Senin varlığın öyle bir günahdır ki başka günahlarla kat’iyen mukayese edilmez. Dilediğimiz şey, Cenâb-ı Perverd-i Mutlak Hazretlerinden Habîb-i Ekremî ve âl-i evlâd-ı tahiriyye hürmetine bizi kendi vücûdumuzla kurtarsın, bizi yok etsin. Birisine Allah müstahakkını versin, yok ol, desen, kızar. Bize birisi yok ol dese, biz ona hayırlı duada bulunuruz, amin deriz. Allah bizi yek vücûdumuzla kurtarsın.

*În çünân fermîd Mevlânâ-yı mâ
Kâşî-i Esrârâ-yı Kibriyâ*

*În ne necm est u ne reml est u ne hâb
Vaby-i Hak va’llahu â’lemu bi’s-savâb*

Ve sallî ve sellim alâ ve bârik alâ eşrefl’-cemi’ül-enbiyâ ve mürselîn ve’l-hamdülillahi rabbül-âlemîn el-fatîha.

Abstract

[Şener Demirel, “The Commentary upon the First Two Lines of the *Mathnawî* by A. Gölpinarlı in His Voice”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2005, Y. 6, S. 14, pp. 365-382]

Mawlânâ Jalâl al-Dîn Rûmî’s *Mathnawî* is one of the most studied works in Turkish literature. The work has been translated into many languages and commentated on in many countries including Turkey and Iran. And one of those commentaries was performed by Abdülbaki Gölpinarlı, who devoted most of his life to the study of Rûmî’s works. This commentary is recorded in a tape-cassette when Gölpinarlı was explaining the *Mathnawî* in a session of friends. In the record, he displayed his profound erudition in this field by quoting many Qur’anic verses, divinely-inspired hadîths, hadîths, as well as *Divân-i Kabîr* and *Mathnawî* by Rûmî.

Keyword: Mevlana Celâleddin-i Rumî, Divan-ı Kebir, Mesnevî, Abdülbaki Gölpinarlı, explanation.

XX. Yüzyılda Üç Mevlevî Şeyhi: Veled Çelebi, Abdülbaki Baykara, Ahmet Remzi Akyürek

Ahmet Cahit Haksever
Arş. Gör.
Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi

Özet

[“XX. Yüzyılda Üç Mevlevî Şeyhi: Veled Çelebi, Abdülbaki Baykara, Ahmet Remzi Akyürek”, *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara 2005, Y. 6, S. 14, ss. 383-415]

Bu dönemde yüze yakın Mevlevîhane bulunmakla birlikte,¹ tarikat içindeki etkinlikleri yanında, yaşamları boyunca birbirleriyle münasebetlerini devam ettiren üç Mevlevî postnişinini; Konya Mevlana Dergâhu postnişinini Veled Çelebi’yi, Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Abdülbaki Baykara’yi; Kütahya, Kastamonu, Halep ve Üsküdar Mevlevîhanelerinde postnişinlik yapan Ahmet Remzi Efendi’yi ele aldık.² Hayatları hakkında verdiğimiz malumat sonrası, tekkelerin kapatılışına varan süreçte II. Meşrutiyet’in ilanı, Gönüllü Mevlevî Alayı, Meclisin kurulması ve Cumhuriyetin ilanı, Tekke ve Zaviyelerin kapatılması ve inkılâplar gibi önemli tarihi olaylara karşı yaklaşımlarına değindik.

Bir tarikatın kimliğini tespitite, kurucusu yanında müntesipleri ve temsilcileri de önemli bir unsurdur. Altı yüzyıllık Osmanlı tarihinde sosyal, siyasal ve kültürel alanlarda belki de en önde gelen tarikatlardan olan Mevlevîlik, Mevlana Celâleddin (öl. 672/1273) tarafından temelleri atılıp, Veled Çelebi (öl. 712/1312) ile kurumlaşma sürecine girmiştir. Mevlevîlikle ilgili özellikle son yüzyılda ciddi araştırmalar yapılmakla birlikte tarikatın bir bütün halinde ortaya konması, yapılan bilimsel çalışmalara katkılarla gerçekleştirilecektir.

Tarihin küçük ünitelerden oluştuğu ve bütünün aydınlatılabilmesi için parçaların birleştirilmesi düşüncesinden hareketle biz de II. Meşrutiyetten tekke ve zaviyelerin kapatılmasına kadarki süreçte Mevlevîliğin konumunu, dönemin önde gelen Mevlevî temsilcilerinin yaşamlarından hareketle ortaya koymaya,

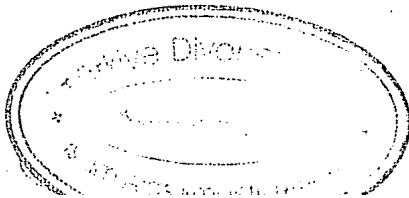
¹ Ahmet Cahit Haksever, Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi, Ar. Gör.

² Bu zatlara ilgili müstakil çalışmalar yapılmış olmakla birlikte (Bk. Nevin Korucuoğlu, *Veled Çelebi İzbudak*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1994; Akar, Metin, *Veled Çelebi İzbudak*, TDK Yay., Ankara 1999; Mustafa Erdoğan, *Abdülbaki Baykara: Hayatı, Eserleri ve Şiirleri*, Dergâh Yay., İstanbul 2003; Hasibe Mazioğlu, *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*, Sevinç Matb., Ankara 1987; Ahmet Cahit Haksever, *Son Dönem Osmanlı Mevlevîlerinden Ahmet Remzi Akyürek: Hayatı, Eserleri ve Tasavvufî Anlayışı*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 2002) söz konusu araştırmalar biyografi, divan ve tasavvufî anlayış çerçevesinde olup makalemizde bu zatlara gerek birbirleriyle ilişkileri, gerekse önemli toplumsal kültürel ve siyasal olaylara yaklaşımları çerçevesinde ortaya koymaya çalıştık.

Tasavvuf, cilt:6, sayı:14, İstanbul 2005, s.383-415.

23 EYLÜL 2005

D.2193

MEVLEVİLERİN
KÜLTÜRÜNE
KATKILARI

D. 1665

**VELED ÇELEBİ İZBUDAK'IN "TÜRK DİLİNE MEDHAL" ADLI ESERİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Süleyman EFENDİOĞLU *

ÖZET

"Türk Diline Medhal", Osmanlı'nın son dönemlerinde yetişmiş olan büyük dilci Veled Çelebi'nin Türk Dili ile ilgili yaptığı kısa bir inceleme kitabıdır. 'Türk Diline Giriş' anlamını taşıyan eser, aslında yazarın yine kendisine ait olan "Türk Dili Lügati" adlı 12 ciltlik büyük Türkçe sözlüğüne önsöz veya giriş bölümü olarak düşünülmüş fakat daha sonra yazar tarafından genişletilerek düzenlenmiş ve ayrı bir kitap olarak yayımlanmıştır.

Türk Diline Medhal'de yazar, Türkçeyi genel hatlarıyla değerlendirip tanıtmış ve Türk dilinin dünyanın en büyük lisanlarından biri olduğunu ilmî olarak ispata çalışmıştır. Daha çok Türkçenin sesbilgisi ve etimolojisi üzerinde durulan eserde imlâ, şekilbilgisi ve anlam bilgisi konularına da yer verilmiştir. Ayrıca eserde dilbilgisinin haricinde zaman zaman dilbilim ve dil felsefesi konularına da girilmiştir. Bütün bu yönleriyle Türk Diline Medhal, yazıldığı dönem itibarıyla ileri seviyede bir eserdir.

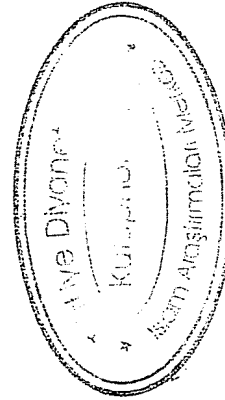
1869'da Konya'nın Durakfakı mahallesinde dünyaya gelen Veled Çelebi (İzbudak)¹, ömrünü Türkçeye adanmış nadide insanlardan birisidir. O, yakın tarihimizin Mutlakiyet, Meşrutiyet ve Cumhuriyet gibi birbirini izleyen üç önemli dönemini dolu dolu yaşamış, bu dönemlerdeki ilim ve edebiyat çalışmalarına katılarak haklı bir şöhret kazanmış, görüşleri ile çağdaşı olan aydınlar üzerinde derin siyasî tesirler meydana getirmiş ve hepsinden önemlisi yaşadığı dönemin en büyük dil alimlerinden kabul edilmiş seçkin aydınlarımızdandır.

Veled Çelebi, Mevlânâ soyundan olduğu için geniş ve zengin bir kültürel çevre içinde yetişmiştir. Babası Çelebi ailesinden Necip Çelebi'dir. Annesi de Çelebi ailesi torunlarından çok değerli bir hanımefendidir. Veled Çelebi, derin

* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

¹ Veled Çelebi İZBUDAK, soyadı kanunundan evvel basım aleminde Veled Çelebi olarak tanındığı için yazımızın birçok yerinde bu isimle anlatacağız.

Ayrıca değişik kaynaklarda Veled Çelebi'nin doğum tarihi olarak 1867, 1868 gibi birbirinden farklı yıllar gösterilirse de TBMM'de yazarın kendi el yazısı ile bulunan kayıtlar esas alınarak 1869 yılı kabul edilmiştir.

12 MART 2005

CANLI TARİHLER

VELED ÇELEBİ İZBUDAK

HATIRALARIM

İstanbul, 1946

مطبوعات داخلی کار کرد. پس از مشروطیت در دارالفنون گالاتاسرای، تاریخ ادبیات فارسی درس می‌داد و در ۱۹۱۲م به مقام پیر طریقت خانقاه مولوی رسید. در روزگار جنگ استقلال در عثمانی، به آنکارا رفت (۱۹۲۲م). پس از آن‌که چندی آموزگاری پیشه کرد، نماینده مردم قسطنطنیه (۱۹۲۳ - ۱۹۳۹م) و یوزقات (۱۹۳۹ - ۱۹۴۳م) در مجلس ملی شد. سپس به جریان ترک‌گرایی علمی پیوست و به‌ویژه تحقیقاتش را به پژوهش در زبان ترکی استانبولی متمرکز کرد. ولدچلیبی طبع شعر نیز داشت و اشعار عروضی و هجایی می‌سرود و در شعرهایش بهایی تخلص می‌کرد. بسیاری از آثار وی که جداگانه منتشر نشدند در نشریاتی چون اقدام، ترجمان حقیقت، خزینه فنون و ثروت فنون به چاپ رسیده‌اند. از آثارش: لیلای و مجنون (۱۸۹۳م)؛ لطایف خواجه نصرالدین (۱۹۰۹م)؛ مدخلی بر زبان ترکی به ترکی (۱۹۲۳م)؛ ترجمه محاکمة اللغین علی شیر نوایی به ترکی که اثری در مقابله زبان‌های ترکی و فارسی است. ولدچلیبی این کتاب را در ۱۳۱۵ق ترجمه کرد و به چاپ رساند؛ چاپ و گردآوری دیوان ترکی سلطان ولد با همکاری معلم رفعت کلیسی (استانبول، ۱۹۳۵م)؛ لسان فارسی (استانبول، ۱۳۲۷ق)؛ تحشیه و تصحیح فرهنگنامه سعدی/ترجمه مختصر بوستان خواجه مسعود با همکاری رفعت کلیسی (استانبول، ۱۹۲۴م)؛ مقدمه و ترجمه مکویات مولانا جلال‌الدین رومی به ترکی، همراه با توضیحات و حواشی عبدالباقی گولپینارلی (استانبول، ۱۹۴۲ - ۱۹۴۶م)؛ بازنویسی به زبان ساده و چاپ اطراب الآثار فی تذکرة عرفاء الادوار ابواسحاق زاده (مجله مکتب، سال سوم، شماره ۹ - ۲۴، استانبول، ۱۸۹۴م)؛ مقدمه مولانا جلال‌الدین رومی با همکاری ناقد اوزلوق (استانبول، ۱۹۳۷م)؛ ترجمه مثنوی در چهار جلد (۱۹۴۲ - ۱۹۴۶م)؛ خاطراتم (۱۹۴۶م).

منابع: زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۲۴۵؛ کتاب‌شناسی دستور زبان فارسی، ۱۲۴؛ مکویات مولانا جلال‌الدین رومی، ۲۸؛ مولویه بعد از مولانا، ۲۰۰؛ نگاهی به روند فنود و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۴۳۳، ۴۳۹، ۴۵۵، ۴۶۰، ۴۸۰.

Mevlana müzesi, 3/220; Son asır Türk şairleri, 5/1934-1939; Türk dili ve edebiyatı ansiklopedisi, 5/41-42; Türk edebiyatı ansiklopedisi, 3/692-693; Türk edebiyatı tarihi, 2/1079-1080.

الولد الشفيق والحافظ الخليق (al.va.lad.aš.šā.fiq.va.al.hā.fe.dol. xā.liq) کتابی به فارسی در شرح احوال امراء، شعراء، پزشکان، دانشمندان و بزرگان دولت سلجوقی در آناتولی، نوشته قاضی احمد نیغده‌ای ختنی (- پس از ۷۳۰ق). این کتب در چهار بخش و یک خاتمه تدوین شده است. مؤلف در بخش‌های گوناگون آن مشاهدات خود را آورده و نیز آگاهی‌هایی درباره معاصران و تاریخ دینی و اجتماعی آناتولی در سده هشتم به دست داده است. مؤلف می‌گوید که پیش از الولد الشفيق اثری به نام سلجوقنامه نوشته و آن را به شمس‌الدین دونداریگ نیغده‌ای اتحاف کرده است. خلاصه‌ای از این کتاب که به دست مانده، تاریخ دودمان سلجوقی از آغاز تا برافتادن دولت سلجوقیان آناتولی در ۷۰۸ق را دربرمی‌گیرد. گویا این کتاب بخش جداگانه‌ای درباره خاتون دختر رکن‌الدین قلچ ارسلان که در ۷۲۳ق در نیغده درگذشت داشته است. برخی معتقدند که از سلجوقنامه چیزی به جا نمانده است و برخی سلجوقنامه را همان الولد الشفيق دانسته‌اند. نسخه‌ای خطی از الولد الشفيق به شماره ۴۵۱۹ در کتابخانه فاتح استانبول نگه‌داری می‌شود.

منابع: زبان و ادب فارسی در قلمرو عثمانی، ۱۳۹؛ نگاهی به روند فنود و گسترش زبان و ادب فارسی در ترکیه، ۱۲۸ - ۱۳۰؛ مهدی درخشان، «نثر زبان فارسی در ترکیه و شناساندن چند کتاب»، مجموعه سخنرانی‌های دومین کنگره تحقیقات ایرانی، ۹۷/۱. دانشنامه

ولدچلیبی (va.lad.ča.la.bi) / ولدچلیبی ایزبوداق، Veleđčelebi، محمدبهاء‌الدین فرزند مصطفی نجیب‌چلیبی، قونیه ۱۸۶۸ - آنکارا ۱۹۵۳م، شاعر، مترجم و نویسنده عثمانی. از نوادگان مولوی بود. تحصیلاتش را در مدرسه سلطان‌ولد در زادگاهش آغاز کرد و سپس نزد حاجی عبدالغفار افندی زبان فارسی آموخت. بهاء‌الدین پس از آن‌که تحصیلات مقدماتی را به پایان رساند، در محضر دانشمندان پرآوازه مدینه زبان عربی، تفسیر و حدیث خواند. پس از آن در اداره مراسلات داخلی و خارجی ولایت قونیه به کار پرداخت (۱۸۸۵م). وی سال بعد سردبیر روزنامه ولایت و مدرس زبان فارسی در دبیرستانی در قونیه شد. در ۱۸۸۹م برای ادامه تحصیل به استانبول رفت و در آنجا اقامت گزید. روزگاری که در استانبول به سر می‌برد، در اداره